

Tömegsírok és levéltárak

Szerbia a kommunizmus utolsó bástyája Európában? - Az 1944/45-ös események egyik szerb kutatója szerint igen

Öt évvel ez előtt, 2004 augusztusában a Vajdasági Képviselőház által létrehozott tényfeltáró bizottság kimondta, hogy Titó partizánjai 1944-ben tömegesen végeztek ki magyarokat és németeket a Vajdaságban. Ez volt az első nyilvános beismerése a kisebbségellenes tisztogatásoknak Szerbiában. Ez azonban a tartományi és nem a köztársasági parlamentben hangzott el. Ezért nem volt túl nagy a visszhangja. Belgrádban eddig sem az állami szervek, sem pedig a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia nem foglalkoztak a témával, mi több nem is válaszoltak a magyar szervezetek elnökeinek a megkeresésére, hogy állami szinten mondják ki: megtörtént 1944, tegyék lehetővé a katonai közigazgatás rémtetteinek a kutatását és kövessék meg az ártatlanul kivégeztettek hozzátartozóit. Mivel a szerbiai vezetés néma maradt a kérdésben, a levéltárak sem nyíltak meg a kérdéses időszak kutatói előtt. Eddig a kisebbségek azt hitték, hogy csak ellenük irányul a történetek palástolása. A napokban kiderült, hogy nem egészen így van.

Hová temették Draža Mihailovićot?

A belgrádi Blic napilap oknyomozó riportban számolt be arról, hogy habár Szerbiában néhány évvel ez előtt erkölcsileg kiegyenlítették a kommunista partizánokat és a hatvan éven át agyonhallgatott, a Karađorđe dinasztiahoz hű csetnikeket, még ma sem lehet tudni, hogy hová temették a kommunisták által 1946-ban kivégeztetett csetnik vezért, a korábbi királyi szerb hadsereg tábornokát, Draža Mihailovićot, akinek ma is több tízezer eszmei követője van Szerbiában. Mi több, a Blic interjút készített a kivégzésnél jelen levő egyik önként nyilatkozó tiszttel, aki elmondta, hogy a tábornok sírja Belgrádban, a királyi palota tözsomszédságában van. El sem ült a hullámverés a Blic bejelentése kapcsán, a másik belgrádi lap, a Glas javnosti még nagyobb visszhangot kiváltó írást jelentetett meg arról, ami eddig csak a suttogó propaganda szintjén terjedt Szerbiában. Nevezetesen, hogy 1944/45-ben Belgrádban és szűkebb Szerbiában a kommunisták több tízezer szerbet gyilkoltak halomra. Az áldozatok a "népellenségek": a gazdagok, a csetnikek és általában a politikai másként gondolkodók soraiból kerültek ki. A leszármazottak most ugyanúgy próbálják rekonstruálni az eseményeket, ahogy azt jobb híján a vajdasági magyarok is teszik, megpróbálják összegyűjteni a tanúvallomásokat, és ennek alapján megállapítani, hogy hány szerbnek kellett meghalnia a második világháború végén bekövetkezett fordulat következtében, csak azért, mert szálla volt az új kommunista hatalom szemében. Srđan Cvetković belgrádi történész a Glas javnostiban felrója a mai belgrádi hatalomnak, hogy miközben Horvátországban 800, Szlovéniában pedig 600 olyan tömegsír jelöltek meg, amely a második világháború végén keletkezett, addig Szerbia semmit nem tesz annak érdekében, hogy elmozdulás történjen a holtpontról. Ily módon Szerbia a kommunizmus utolsó bástyájának számít Európában – vélekedik a kutató. Cvetković szerint ebben a pillanatban már az is eredmény volna, ha tudni lehetne, hol vannak tömegsírok, hogy a hozzátartozók legalább virágot helyezhessenek szeretteik sírjára, mert ehhez mindenkinek joga van, attól függetlenül, hogy az áldozat bűnös volt-e, vagy ártatlan – teszi hozzá a történész, aki 50 és 70 ezer közöttire teszi az 1944/45-ös szerb áldozatoknak a számát.

Feltárások Szlovéniában és Horvátországban

Miközben Szerbiában nincs előrelépés a tömegsírok megjelölése ügyében, addig Horvátországban hat darab, 1945-ös közös sírra bukkantak a Zágráb közeli Harmica település mellett, amelyek a feltételezések szerint 4500 ember maradványait rejtik – számolt be róla a hét végén a horvát sajtó.

Az áldozatok többségükben a fasiszta usztasa mozgalom katonái voltak, akik a náci Németország oldalán

harcoltak. De a tömegsírban ott vannak az egykori német hadsereg, a Wehrmacht mintegy ötszáz tisztjének a maradványai is. Zágrábban még azt is tudják, hogy a Wehrmacht 39. hadosztályának kötelékébe tartoztak. Ugyancsak a múlt héten hozta a horvát sajtó a hírt, hogy a magyar határhoz közeli Csáktornyanál (Čakovec) építési munkák közben fedeztek fel egy tömegsírt, benne mintegy 1500, a kommunisták által kivégzett horvát katona földi maradványával. Tomislav Karamarko horvát belügyminiszter elmondása szerint Horvátországban mintegy 840, a szomszédos Szlovéniában 600, Bosznia-Hercegovinában pedig további 90 tömegsír van. A közép-szlovéniai Laško település közelében március elején bukkantak több száz, mésszel leöntött, mumifikálódott holttestre, egy bányában. Az ottani tömegsírban a titóista partizánok által 1945-ben agyonlőtt szlovénok nyugszanak. A kérdés ezek után az, hogy mikor nyílnak meg a katonai és az állambiztonsági levéltárak Szerbiában.

Ternovác István